

Baharlı, İ., Artan Ok, M., Akın, E. ve Işık, Güllü (2024). *Serçeşme'den Katreler (Temel Değerler Bağlamında Hacı Bektaş Veli ve Özlü Sözleri)*. Ankara: Net Kitaplık Yayıncılık. 272 Sayfa. ISBN: 978-605-4163-67-0.

Nuran ÇEVİK*

Doç. Dr. İlgar Baharlı 1980 yılında İran'da doğdu. İslami Azad Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansını, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. 2013 yılında Kırklareli Üniversitesi'ne okutman, 2020 de Nevşehir Hacı Bektaş Veli

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü Alevi Bektaşî Kültürü Anabilim Dalı, Nevşehir, nurancevik98@gmail.com, ORCID: 0009-0003-1648-1750.

Üniversitesi'ne doktor öğretim üyesi olarak atandı. Halen aynı Üniversite'de Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü müdürü olup söz konusu Enstitüdeki Alevi Bektaş Kültürü Ana Bilim Dalında öğretim üyesidir.

Dr. Öğr. Üyesi Mihriban Artan Ok, 2014 yılında Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümü lisans bölümünü okurken 2015 yılında çift ana dal yaparak ve aynı üniversitede Sosyoloji bölümünü de okumuştur. 2016 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi Tarih Bölümünde yüksek lisansını yapmıştır. 2022 yılında NEVÜ'de Doktorasını yapan Artan Ok, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Alevi Bektaş İlmî Kaynakları Ana Bilim Dalı'nda Dr. Öğretim üyesi olup aynı zamanda Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü müdür yardımcısıdır.

Dr. Öğr. Üyesi Erdem Akın, 2015 yılında Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü tamamlamış, 2018 yılında Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisans yapmıştır. 2022 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doktorasını yapan Akın, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Alevi Bektaş Kültürü Ana Bilim Dalında Dr. Öğretim Üyesi olup, aynı zamanda Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü müdür yardımcısıdır.

Arş. Gör. Güllü Işık, 2019 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olmuştur. 2023 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili bölümünde yüksek lisansını tamamlayan Işık, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü'nde Doktorasını yapmakta ve aynı zamanda Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Alevi Bektaş İlmî Kaynakları Ana Bilim Dalı'nda araştırma görevlisidir.

Doç. Dr. İlgar Baharlı, Dr. Öğr. Üyesi Mihriban Artan Ok, Dr. Öğr. Üyesi Erdem Akın ve Arş. Gör. Güllü Işık'ın kaleme aldığı *Serçeşme'den Katreler (Temel Değerler Bağlamında Hacı Bektaş Veli ve Özlü Sözleri)* kitabı, 2024 yılında Net Kitaplık Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Çalışma, sırasıyla "Takdim", "Ön Söz", "Kısaltmalar", "Giriş" olmak üzere "Hacı Bektaş Veli'nin Kişiliği", "Mirası ve Eserleri", Hacı Bektaş Veli'nin eserlerindeki "Özlü Sözler" bu bölümlerin yanı sıra "Sonuç", "Kaynakça" ve "Dizin" bölümleri de dâhil olmak üzere 272 sayfadan oluşmaktadır.

Kitabın "Takdim" bölümünde, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Rektörü olan Prof. Dr. Semih Aktekin'in üniversite ve Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama

Enstitüsü ile ilgili anlatımları mevcuttur. Kitabın “Ön Söz” bölümünde, Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Enstitüsü Müdürü olan Doç. Dr. İlgar Baharlı’nun, Hacı Bektaş Veli ve eserleri hakkında bilgi vererek kitaba katkı sağlayan diğer hocalar hakkında bilgi ve teşekkür kısmı yer almaktadır.

“Giriş” bölümünde, 12. ve 13. yüzyılda Türkmen dervişlerinin Anadolu’ya gelmesiyle başlayan ve devamında Moğol istilasıyla beraber Anadolu’ya akın eden derviş zümreleriyle beraber gelişen tasavvuf ekolleri ve bu ekolde yer almakta olan Hünkâr Hacı Bektaş Veli ve Ahmed Yesevî gibi öncü isimlere yer verildiği görülmektedir (s. 21-28).

Çalışmanın Birinci Bölümü olan “Hacı Bektaş Veli’nin Kişiliği, Mirası ve Eserleri” ana başlığı, beş alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde, Bektaş Veli’nin sahip olduğu sıfatlar, tarihi kaynaklara göre kişiliği ve eserleri hakkında ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak değinileceği belirtilmiştir (s. 33-35).

Birinci bölümün ilk ana başlığı olan “Tarihî Kaynaklarda Hacı Bektaş Veli ve Tarihî Kişiliği” bölümünde, *Velayetname*, *Menakibu’l Arafın* ve *Tevarihi Ali Osman* başta olmak üzere Hacı Bektaş Veli’nin yaşamına dair bilgiler incelenmekte ve alanında uzman olan hocaların görüşlerine yer verilmektedir (s. 36-46).

İkinci ana başlığını oluşturmakta olan “Hacı Bektaş Veli ve Menkıbevi Kişiliği” bölümünde, Hacı Bektaş Veli kimdir? Sorusuna cevaplar verilmekte olup doğumu, yolculuğu, dergâhın ilk temelleri ve ölümüne dair bilgiler bulunmaktadır (s. 47-56).

Üçüncü ana başlığını oluşturmakta olan “Hacı Bektaş Veli’nin mirası ve Bektaşiliğin Teşekkülü” bölümünde, Hacı Bektaş Veli’nin Suluca Karahöyük’e yerleşip irşad faaliyetlerine başlaması ve ölümünden sonraki süreçte Kadıncık Ana, Balım Sultan, Hacım Sultan, Seyyid Ali Sultan ve Abdal Musa gibi önemli isimlerin hem Osmanlı Devleti’nin kuruluş sürecinde önemli yer tutmaları hem de Hacı Bektaş Veli’nin faaliyetlerini devam ettirmesi hususu yer almaktadır (s. 57-63).

Dördüncü ana başlığını oluşturmakta olan “XVI. Yüzyılda Balım Sultanla başlayan Bektaşilik ve Sonraki Evre” bölümünde, Bektaşiliğin XIII. yüzyıldan itibaren teşekkül evresine başlaması ve Bektaşiliğin ikinci piri olarak kabul edilen Balım Sultan’la beraber sistematik bir tarikat haline getirilmesi Yeniçeri Ocağı ile Bektaşî Tarikatı’nın ilişkileri, Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması süreci ve 1925’te bütün

tarikat, tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla beraber resmi olarak devam etmese de günümüze kadar faaliyetlerini sürdürdüğüne dair bilgiler aktarılmaktadır (s. 64-72).

Beşinci ana başlığını oluşturmakta olan “Hacı Bektaş Veli’nin Eserleri” bölümünde, birinci alt başlığını oluşturan “Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi” başlığında, Velayetnamelerin neden yazıldığı, özellikleri, Hacı Bektaş Veli Velayetnamesinin içeriği, nüsha kayıtları, bu kayıtlar üzerine çalışma yapan isimler ve çalışmaların içeriğinden bahsedilmektedir (s. 73-94). İkinci alt başlık olan “Makalat” bölümünde, “Makalat”ın kelime anlamı, dili, içeriği, nüshaları ve üzerine yapılan çalışmalardan bahsedildiği görülmektedir (s. 95-106). Üçüncü alt başlığı oluşturmakta olan “Kitabül Fevaid” bölümünde, eser hakkında temel bilgiler, nüshaları ve üzerine yapılmış çalışmalara yer verilmektedir (s. 107-109). Dördüncü alt başlığı oluşturmakta olan “Besmele Tefsiri” bölümünde Besmelenin öneminden başlanarak üzerine yapılmış çalışmalara değinilmiş ve önemi anlatılmıştır (s. 110-114). Beşinci alt başlığı oluşturmakta olan “Fatiha Suresi Tefsiri” bölümünde önemi, nüshaları ve yapılan çalışmalara kısaca yer verilmektedir (s. 114-118). Altıncı ve son alt başlığı oluşturmakta olan “Makalatı Gaybiyye ve Kelimat-ı Ayniyye” bölümünde eserin dili, üslubu, ele aldığı konular ve bulunan nüshalar üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır (s. 119-123).

Kitabın ikinci bölümü “Hacı Bektaş Veli’nin Eserlerindeki Özlü Sözler” ana başlığından oluşmakta olup alt başlıklara yer verildiği görülmektedir. İkinci bölümün birinci alt başlığını oluşturmakta olan “Temel Değerler Bağlamındaki Özlü Sözler” bölümünde, değer kavramından bahsedilmekte Hacı Bektaş Veli’nin değerler felsefesine değinilmekte değerlere sistematik bir şekilde yer verilmekte olup değerler arası ilişkiler toplumsal ve ahlaki bakımından incelendiğine yer verilmiştir (s. 124-134). Söz konusu “Temel Değerler Bağlamındaki Özlü Sözler” başlığının birinci alt başlığını oluşturan “Adaletli Olmak” bölümünde, adalet ve adaletli olmak kavramları üzerinde durulmuş, Hacı Bektaş Veli’nin adaletle ilgili özlü sözlerine yer verilmiş ve adalet kavramının Hünkârın eserlerinde nasıl karışımına çıktığı ve önemi vurgulanmıştır (s. 135-139). İkinci alt başlığını oluşturmakta olan “Alçak Gönüllü” olmak bölümünde, kişinin değerleri bakımından alçak gönüllülüğün esasları vurgulanmış, Hacı Bektaş Veli’nin alçak gönüllülüğe verdiği önem, bu konuda temsilcilik etmesi ve eserlerinde konu ile ilgili bulunan özlü sözlerine yer verildiği ve bu özlü sözlerin tek bir topluluğa değil tüm insanlara hitap ettiği aktarılmıştır (s. 140-146). Hacı Bektaş Veli’nin eserlerinde geçen özlü sözler doğrultusunda temel değerlerden olan alçak gönüllülük kavramı üzerine derinlemesine bir analiz yapılır. Üçüncü alt başlığını oluşturmakta

olan “Cömert Olmak” bölümünde, kişisel değerler bakımından cömert olmak kavramı, arif kişilerin cömertlik kavramı anlayışı, Hünkâr Hacı Bektaş Veli’nin cömert olma kavramı ve uygulaması üzerine gösterdiği özen ve eserlerinde bu kavram üzerine söylediği özlü sözlerle değinildiği karşımıza çıkmaktadır (s. 147-151). Dördüncü alt başlığı oluşturmakta olan “Dürüst ve Güvenilir Olmak” bölümünde, kavramın toplumsal değerler ve kişisel değerler bakımından incelenmiş olduğu, Hacı Bektaş Veli’nin bu konudaki öğretilerinin ele alınmış olduğu ve bu konu hakkında eserlerinde geçen özlü sözlerle yer verildiği görülmektedir (s. 152-155). Beşinci alt başlığı oluşturmakta olan “Hoşgörülü ve Merhametli Olmak” bölümünde, konunun birey ve toplum üzerindeki etkileri tasavvuf ve ahlaki değerler bakımından önemi vurgulanmış ve Hacı Bektaş Veli’nin eserlerinde konu ile ilgili olan özlü sözlerine yer verilmektedir (s. 156-159). Altıncı alt başlığı oluşturmakta olan “Helal ve Haramı Bilmek” bölümünde, helal ve haram kavramları üzerinde durulmuş, inanç içerisinde ve kişisel dairede kavramlar ele alınmış, Hacı Bektaş Veli’nin eserlerinde helal ve haram kavramının önemi, bu eserlerde geçen konu ile ilgili özlü sözler ve sözlerin taşıdığı mahiyetler incelenmiştir (s. 160-164). Yedinci alt başlığını oluşturmakta olan “İyilik Yapmak” bölümünde, kişisel bağlamda iyilik kavramı, kötülüğün karşılığının kötülük değil iyilik olması gerektiği ve Hacı Bektaş Veli’nin konu hakkında olan düşüncelerine, özlü sözleri yer almaktadır (s. 165-167). Sekizinci alt başlığı oluşturmakta olan “Kendini Bilmek (Öz Denetim) ve Nefsi Terbiye Etmek” bölümünde, insanın yaradılış mahiyeti olan kendini bilmek kavramı, kişiyi Allah’a yaklaştırmada önemli bir adım olan nefsi terbiye etme olgunluğu, bu konular üzerine Hacı Bektaş Veli’nin önemli düşünceleri ve özlü sözleri karşımıza çıkmaktadır (s. 168-181). Dokuzuncu alt başlığını oluşturmakta olan “Muhabbet (Sevgi/Aşk) Sahibi Olmak” bölümünde, Hacı Bektaş Veli’ye göre insanda aşk kavramı, ilahi aşk kavramı, sevgi kavramı ve eserlerinde kapsayıcı bir konu halinde bulunan muhabbet kavramları incelenmiş, evrensel bir kavram olduğundan bahsedilmiştir (s. 182-185). Onuncu alt başlığı oluşturmakta olan “Sabırlı Olmak” bölümünde, sabırlı olmak kavramı incelenmektedir (s. 186-189). On birinci alt başlığını oluşturmakta olan “Saygılı ve Edepli Olmak” bölümünde, toplumsal ahlaki değerlerden bahsedilmiştir (s. 190-199).

İkinci bölümün ikinci ana başlığını oluşturmakta olan “Dini Tasavvufi Konular” ile ilgili sözler bölümünde, Hacı Bektaş Veli’nin özlü sözleri incelenerek dinî ve tasavvufi boyutta insanî, ahlakî, toplumsal konular ve insan üzerindeki olumlu etkileri aktarılmaktadır (s. 200-204). Bu başlığın birinci alt başlığını oluşturmakta olan “Gönül ve Gönül Eğitimi” ile ilgili sözler bölümünde, kişinin içsel gözetim ve denetiminin

önemi ve kâmil insan olmanın edep ve ahlak açısından ilişkisi incelenmiş ve Hacı Bektaş Veli'nin sözlerine yer verilmiştir (s. 205-210). İkinci alt başlığını oluşturmakta olan “İbadet Etmek ve İman” ile ilgili sözler bölümünde, bireyin manevi anlamda kişiliğini bilmesi inancını ifade etmesi ibadet etmenin önemi ve kişinin imanının önemi aktarılmakta ve Hacı Bektaş Veli'nin özlü sözlerine yer verildiği görülmektedir (s. 211- 218). Üçüncü alt başlığını oluşturmakta olan “Marifet ve Can” ile ilgili sözler bölümünde, inancın marifetle olan ilişkisinden bahsedilmiş, inanç olmadan marifetin olmayacağına vurgu yapılmış ve erenler canının marifetli canlar olduğuna değinilmiş ve Hacı Bektaş Veli'nin konuyla ilgili özlü sözlerine okuyucuya sunulmuştur (s. 219-223). Dördüncü alt başlığını oluşturmakta olan “Allah'ın Yarattığı İnsan Çeşitleri (Abidler, Zahitler, Arifler, Muhibler)” ile ilgili sözler bölümünde, başlıkta yer alan kavramlar incelenmiş olup anasır-ı erbaa kavramlarıyla olan ilişkileri açıklanmıştır ve Hacı Bektaş Veli'nin özlü sözlerine yer verildiği görülmektedir (s. 224-230). Beşinci alt başlığı oluşturmakta olan “Dört Kapı Kırk Makam Düşüncesi ile İlgili Sözler” bölümünde, dört kapı kırk makam öğretisinin önemine, dört kapıda olan öğretilere ve insanı kâmil olma yolunda dört kapı ve kırk makamın önemine değinilmiş ve Hacı Bektaş Veli'nin özlü sözlerine dikkat çekilmiştir (s. 231-236). Altıncı ana başlığını oluşturmakta olan “Allah'ın Hikmetleri ve Sonsuz Kudreti ile İlgili Sözler” bölümünde, insanın Allah'ı bilmesi ve ona tam anlamıyla teslimiyet sağlaması ve ona karşı olan ibadet sorumluluğunu yerine getirmesinin önemine değinilerek bu bağlamda insana Hakk'ın sunduğu hikmetlerden bahsedilip Hacı Bektaş Veli'nin bu konu hakkındaki özlü sözlerine yer verilmiştir (s. 237-243). Yedinci alt başlığı oluşturmakta olan peygamber ve evliyalar ile ilgili sözler bölümünde, peygamber ve evliyaların niteliklerine değinilmiş, öğretilerinin özelliklerinden bahsedilmiş, Hacı Bektaş Veli'nin özlü sözlerine yer verilmiş ve bu özlü sözler bağlamında değer eğitiminin önemine vurgu yapılmıştır (s. 244-249). Sekizinci alt başlığını oluşturmakta olan “Dünyanın Geçiciliği ile İlgili Sözler” bölümünde, anlam içeriği bakımından özlü sözlerin insan yaşamındaki yerleri ve kültürel miras niteliği taşımasına yer verilmiş olup insanın doğumdan ölüme kadar olan öğrenme sürecinde yaşamın anlam değerini anlama yolculuğuna ve bu yolculukta tamamen dünyaya değil Hakk'a yönelmek gerektiği vurgusu yapılmış ve Hacı Bektaş Veli'nin özlü sözlerine değinilmiştir (s. 250-253).

Çalışmanın “Sonuç” başlığında, kaleme alınan eserde özlü sözlerin insani olarak değerlerler bağlamında yerinin önemine, gelenekle gelecek arasında kurduğu anlamsal köprüye ve İslam'ın özüne, insanın yaratılış amacını vurgulamıştır. Onun özlü sözleri,

değerleri merkeze alıp İslam'ın zahirî değil batınî boyutlarını ön plana taşıyarak insanlığın rahata ulaşmasının yolunu gösterir (s. 257-261).

Sonuç olarak Anadolu'da yaşamış Türk-İslam tarihinin önemlilerinden Hacı Bektaş Veli'nin eserleri geniş kapsamda ele alınmış ve açıklanmıştır. Anlaşılacağı üzere, Hacı Bektaş Veli, insanda olması gereken tüm güzellikleri, iyi huyları, bireysel ve toplumsal ahlakî ilkeleri kendi yaşantısında göstermiş olduğu gibi temel değerlere önem verdiği, bunu da eserlerine yansıtmış olduğunu çok net bir şekilde anlamaktayız. Kiritiği yapılan *Serçeşme'den Katreler (Temel Değerler Bağlamında Hacı Bektaş Veli ve Özlü Sözleri)* adlı eserdeki bilgiler, Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen eserlerdeki özlü sözlerden oluşmaktadır. Ayrıca, Hacı Bektaş Veli'nin tarihî ve menkıbevî kişiliğinden bahseden birincil kaynaklarla Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi'nden alınan bilgiler doğrultusunda gerekli derlemeler yapılmıştır. Hacı Bektaş Veli'ye atfedilen eserler ve bu eserlerden bahseden kaynaklar sıralanmıştır. Hacı Bektaş Veli'nin özlü sözleri, temel değerler bağlamında değerlendirilerek sınıflandırılmıştır. İncelenen belgeler, kronikler ve araştırma kaynakları sayesinde konular birbirini tamamlayıcı olarak sıralanmış ve bütüncül olarak tasnif etmiştir. Bu bağlamda, çalışmanın ana başlık ve alt başlıkları, konunun muhtevasına göre sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma, ana başlık ve alt başlık açısından uyumlu olup konunun bütüncül ve kronolojik olacak şekilde gelişmesini sağlamıştır. Bu çalışmayla güncel bir konuyu ele alan Baharlu, Artan Ok, Akın ve Işık, alana merak duyan kişiler için hem bir akademik kitap hem de bir el kitabı ortaya koymuştur. Eser, dil, üslup açısından da akıcı ve zengindir. Dönemin kroniklerinden Hacı Bektaş Veli'ye isnat edilen eserlerden ve birçok disiplin, tetkik eserlerinden yararlanmasına rağmen genel okuyucu kitlesine hitap edecek şekilde bir üslup kullanmıştır.

KAYNAKÇA

BAHARLU, İ. vd. (2024). *Serçeşme'den Katreler (Temel Değerler Bağlamında Hacı Bektaş Veli ve Özlü Sözleri)*. (1. Baskı). Ankara: Net Kitaplık Yayıncılık.